

CHỦ ĐỀ 5. ÔN TẬP VỀ TỤC NGŨ**MÔN: NGŨ VĂN – CHÂN TRỜI SÁNG TẠO - LỚP 7****BIÊN SOẠN: BAN CHUYÊN MÔN LOIGIAIHAY.COM****A. Lý thuyết****1. Lý thuyết về tục ngữ**

	Tục ngữ
Khái niệm	Là một trong những thể loại sáng tác dân gian.
Nội dung	Thể hiện những kinh nghiệm của nhân dân về thiên nhiên, lao động sản xuất, con người và xã hội
Hình thức	- Ngắn gọn (ngắn nhất là 4 chữ, dài nhất khoảng 16 chữ) - Có nhịp điệu, hình ảnh - Thường gieo vần lưng - Thường có 2 vế trở lên - Thường đa nghĩa nhờ sử dụng các biện pháp tu từ

2. Khái quát nội dung chính của các văn bản

Văn bản	Xuất xứ	Nội dung chính	Giá trị nghệ thuật
<i>Những kinh nghiệm dân gian về thời tiết</i>	In trong <i>Kho tàng tục ngữ Việt, Nguyễn Xuân Kinh (Chủ biên), NXB Văn hóa Thông tin, 2002; Tục ngữ ca dao dân ca Việt Nam, Vũ Ngọc Phan, NXB Văn học, 2016.</i>	Những câu tục ngữ về thiên nhiên đã phản ánh, truyền đạt những kinh nghiệm quý báu của nhân dân trong việc quan sát các hiện tượng thiên nhiên. Những kinh nghiệm ấy là “túi khôn” của nhân dân nhưng chỉ có tính chất tương đối chính xác vì không ít kinh nghiệm được tổng kết chủ yếu dựa vào quan sát.	- Lối nói ngắn gọn, có vần, nhịp. - Giàu hình ảnh, lập luận chặt chẽ. - Các vế thường đối xứng nhau cả về hình thức lẫn nội dung.
<i>Những kinh nghiệm dân gian về lao động sản xuất</i>		Những câu tục ngữ về lao động sản xuất đã phản ánh, truyền đạt những kinh nghiệm quý báu của nhân dân trong lao động sản xuất. Những kinh nghiệm ấy là “túi khôn” của nhân dân nhưng	- Lối nói ngắn gọn, có vần, nhịp. - Giàu hình ảnh, lập luận chặt chẽ.

		chỉ có tính chất tương đối chính xác vì không ít kinh nghiệm được tổng kết chủ yếu dựa vào quan sát.	- Các vẻ thường đối xứng nhau cả về hình thức lẫn nội dung.
<i>Những kinh nghiệm dân gian về con người và xã hội</i>		Đúc kết từ những kinh nghiệm dân gian thành những câu tục ngữ, tục ngữ về con người, xã hội nhằm chú ý tôn vinh giá trị con người, đưa ra nhận xét, lời khuyên về những phẩm chất và lối sống mà con người cần phải có.	- Ngôn từ bình dị, gần gũi - Sử dụng từ và câu có nhiều ý nghĩa - Giàu hình ảnh so sánh, ẩn dụ - Nội dung hàm súc, cô đọng
<i>Biết người, biết ta</i>	In trong <i>Tục ngữ, ca dao, dân ca Việt Nam</i> , Vũ Ngọc Phan	Tác giả muốn mượn hình ảnh của các sự vật để nói về thái độ và cách ứng xử của con người trong cuộc sống. Mỗi người đều có những năng lực và thể mạnh riêng, ta không nên tự kiêu, so bì, cho mình là giỏi hơn và coi thường người khác vì mỗi người có điểm mạnh ở từng lĩnh vực khác nhau, có người này, người kia..	- Ngôn ngữ giàu hình ảnh - Sử dụng các biện pháp ẩn dụ, nhân hóa làm nổi bật các sự vật trong các bài thơ

B. Bài tập

Câu 1. Đọc văn bản *Những kinh nghiệm dân gian về thời tiết* và trả lời các câu hỏi:

- Em hãy nêu một hiện tượng thiên nhiên được dân gian quan sát để dự đoán thời tiết.
- Câu “Trăng quang thì hạn, trăng tán thì mưa” nói lên điều gì?
- Em hiểu như thế nào về câu: “Gió heo may, chuồn chuồn bay thì bão”?
- Em có suy nghĩ gì về giá trị của những câu tục ngữ dân gian về thời tiết?
- Câu “Đêm tháng Năm, chưa nằm đã sáng / Ngày tháng Mười, chưa cười đã tối” nói về đặc điểm gì của thời tiết?

Câu 2. Đọc văn bản *Những kinh nghiệm dân gian về lao động sản xuất* và trả lời các câu hỏi:

- Theo kinh nghiệm dân gian, vì sao “người đẹp vì lụa, lúa tốt vì phân”?
- Em hiểu câu tục ngữ “Tắc đất tắc vàng” nói về điều gì?
- “Khoai ruộng lạ, mạ ruộng quen” thể hiện điều gì trong sản xuất nông nghiệp?

- d. Theo em, việc lưu truyền các câu tục ngữ lao động có ý nghĩa gì đối với thế hệ trẻ ngày nay?
- e. Câu tục ngữ “Lúa chiêm nếp ở đầu bờ / Hễ nghe tiếng sấm, phất cờ mà lên” thể hiện kinh nghiệm gì của người nông dân?

Câu 3. Đọc văn bản *Những kinh nghiệm dân gian về con người và xã hội* và trả lời các câu hỏi:

- a. Xác định 2 câu tục ngữ trong văn bản thể hiện lòng biết ơn và vai trò của người thầy trong cuộc sống?
- b. Em hiểu nội dung câu tục ngữ “Có công mài sắt, có ngày nên kim” như thế nào?
- c. “Một cây làm chẳng nên non / Ba cây chụm lại nên hòn núi cao” nêu lên bài học gì trong cuộc sống?
- d. Theo em, vì sao dân gian lại cho rằng: “Mắt của dễ tìm, mắt lòng khó kiếm”?
- e. Câu tục ngữ “Chớ thấy sóng cả mà ngã tay chèo” khuyên chúng ta điều gì?

Câu 4. Đọc văn bản *Biết người, biết ta* và trả lời các câu hỏi:

- a. Trong văn bản có những hình ảnh nào cho thấy sự so sánh giữa kẻ yếu và người mạnh?
- b. Câu “Nực cười châu chấu đá xe / Tưởng rằng chấu ngã ai dè xe nghiêng” muốn nói đến điều gì?
- c. Em học được bài học gì từ hai câu thơ: “Đèn khoe đèn tỏ hơn trăng / Đèn ra trước gió còn chăng hờn đèn”?
- d. Câu “Trăng khoe trăng tỏ hơn đèn / Cớ sao trăng lại chịu luồn đám mây?” thể hiện sự mỉa mai như thế nào?
- e. Theo em, vì sao trong cuộc sống cần “biết người, biết ta”?

HƯỚNG DẪN GIẢI CHI TIẾT

THỰC HIỆN: BAN CHUYÊN MÔN LOIGIAIHAY.COM

Câu 1:**Phương pháp:**

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, từ ngữ, hình ảnh đặc sắc

Lời giải chi tiết:

- Dân gian quan sát chuồn chuồn bay thấp để dự đoán trời sắp mưa.
- Câu này cho thấy người xưa dựa vào hình dạng của vầng trăng để dự đoán thời tiết: trăng có quầng là dấu hiệu trời hạn, trăng có tán là sắp mưa.
- Câu này thể hiện kinh nghiệm dân gian nhận biết dấu hiệu trời sắp có bão thông qua sự xuất hiện của gió heo may và hoạt động của chuồn chuồn
- Đây là những kinh nghiệm quý báu, được đúc kết từ quan sát thực tế lâu dài, giúp con người chủ động trong sản xuất và sinh hoạt. Chúng thể hiện trí tuệ dân gian và tình yêu thiên nhiên.
- Câu này phản ánh độ dài ngắn của ngày và đêm theo mùa: tháng Năm ngày dài, đêm ngắn; tháng Mười ngày ngắn, đêm dài.

Câu 2:**Phương pháp:**

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, từ ngữ, hình ảnh đặc sắc

Lời giải chi tiết:

- Câu tục ngữ cho thấy việc chăm chút đúng cách sẽ làm đẹp con người và giúp cây trồng phát triển tốt. Lúa muốn tốt thì phải bón phân đầy đủ.
- Câu này nói lên giá trị quý báu của đất đai, vì đất là tư liệu sản xuất quan trọng, giúp con người trồng trọt, chăn nuôi, làm ra của cải.
- Câu này thể hiện kinh nghiệm chọn đất phù hợp cho từng loại cây: trồng khoai ở đất mới để cho năng suất cao, trồng mạ ở đất quen để dễ chăm sóc, cây phát triển tốt.
- Giúp thế hệ trẻ hiểu, trân trọng kinh nghiệm sản xuất của ông cha, có ý thức giữ gìn đất đai, bảo vệ thiên nhiên và tiếp nối truyền thống lao động cần cù.
- Câu này cho thấy người nông dân biết chọn thời điểm thích hợp (khi có sấm đầu mùa) để gieo cấy lúa chiêm nếp – đảm bảo cây trồng được mưa thuận gió hòa, phát triển tốt.

Câu 3:**Phương pháp:**

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, từ ngữ, hình ảnh đặc sắc

Lời giải chi tiết:

a.

- Ăn quả nhớ kẻ trồng cây
- Không thầy đồ mầy làm nên

b. Câu tục ngữ khuyên con người phải kiên trì, chăm chỉ rèn luyện thì dù việc khó đến đâu cũng sẽ thành công.

c. Khuyên con người cần biết đoàn kết, hợp tác, cùng nhau làm việc thì sẽ đạt được kết quả lớn.

d. Vì của cải vật chất có thể lấy lại được, nhưng niềm tin và tình cảm một khi đã mất thì rất khó khôi phục, do đó cần biết trân trọng tình nghĩa và lòng người.

e. Khuyên con người khi gặp khó khăn, thử thách không nên nản chí mà phải dũng cảm, kiên định vượt qua.

Câu 4:

Phương pháp:

Đọc kĩ văn bản

Chú ý các chi tiết, từ ngữ, hình ảnh đặc sắc

Lời giải chi tiết:

a.

- Châu chấu đá xe
- Con sắt đập ông Đùng
- Đèn so với trăng

b. Câu tục ngữ phê phán những người yếu kém nhưng lại kiêu căng, không lượng sức mình, hành động thiếu suy xét.

c. Cần khiêm tốn, không nên tự kiêu. Những thứ nhỏ bé, tạm thời tỏa sáng vẫn có thể dễ dàng bị dập tắt trước thử thách.

d. Câu thơ mỉa mai những người tưởng mình giỏi hơn người khác nhưng lại không dám đối diện với thực tế, thường che giấu khuyết điểm.

e. Vì khi hiểu rõ bản thân và đối phương, ta sẽ hành động đúng đắn, không chủ quan hay tự ti. Điều đó giúp ta ứng xử hợp lý, đạt được thành công.